

Ficțiunea unei prevestiri Nicolae Steinhardt despre Miorița

*Isabela Vasiliu – Scraba
București*

Contaminat de ispita libertății de gândire caracteristică genului de individualism dispus a problematiza „până dincolo de flexibilitatea inerentă” a unei probleme¹, Nicolae Steinhardt considera că balada „Miorița” ar fi o meditație asupra morții. În universul său imaginar, păstorul ar medita „angoasat dar nu temător”² asupra morții. Angoasa i s-ar trage din închipuirea că este persecutat de ceilalți doi ciobani cu care își paște turmele. De fapt, ar fi vorba de o viziune cvasi-onirică și estetizantă în care se postulează ca singură realitate o zonă imaginară aflată între vis și realitate. În scenariul mitului mioritic – paradoxal – nu s-ar întâmpla nimic. Pornită cu astfel de premize, interpretarea sa anulează desfășurarea evenimentelor, plasându-le pe un plan pur pizmuț și urât de apropiatului lui, ar rătăci de unul singur într-o lume a lui, sfâșiat lăuntric de auto-compătimitate.

În asemenea lume imaginară, prezicerea morții va descinde și ea dintr-un soi de psihologie a subconștientului. După N. Steinhardt nici n-ar fi propriu-zis o prevestire, ci doar „ficțiunea unei prevestiri” ivită din subconștient. Glăsuirea mioarei ar fi o „figură de stil a psihei tulburate”. Cu totul independent de prevestire (sau de ficțiunea ei), angoasa este urmată de o a doua fază, aceea a consolării. Căci problematizările ivite pe plan imaginar sucombă de la sine în fatalitatea constatării că a scăpa de moarte nu este cu putință. Împăcarea cu soarta se va face în visul atotmângâietor al unei nuntiri cosmice, izbândă a „fanteziei slobode”.

Nevăzând în „Miorița” mai mult decât „seducție către frumos și măreție”, dovadă neîndoielnică a „vocației artistice din rândurile poporului român”, criticul literar s-a străduit să evidențieze „recursul

¹ *Lucian Blaga*, cap. *Spiritualități bipolare din Spațiul mioritic*, publicat în *Trilogia culturii*, București, Ed. Pentru literatura universală, 1969, p. 151

² *N. Steinhardt*, *Noi lecturi ale Mioriței*, în rev. „Viața românească”, nr. 5, 1989, pp. 34-36; text cuprins în vol. *Miorița*. Printre munții ce se bat în capete, alcătuit de Ion Filipciuc, Câmpulung. Bucovina, Biblioteca „Miorița”, 2003, pp. 141-142

la splendoare”. Ceea ce ar fi totuna cu refugiarea „în irealitatea căftănită, îmbrăcată în purpură împărătească”.

Miorița, creație folclorică fără egal a unei autentice vieți culturale colective, privită cumva din afara spiritualității românești, capătă un sens – să-i spunem – original, în ciuda unei evidente lipse de consecvență. Cum s-a putut cu ușurință observa, printr-un salt inexplicabil criticul ajunge la exaltarea fără de măsură a unei reușite artistice, pornit fiind de la imaginarea unei meditații la început angoasă și apoi consolatoare. De la faza primă caracterizată de angoasa rătăcirii în auto-compătimitate ca urmare a unei suspiciuni ivite din straturi atavice de subconștient temător de tot și de toate s-ar ajunge „retragerea omului în artă”.

În schița interpretativă pe care a propus-o, independent de mesajul știut sau neștiut al baladei, splendoarea realizării ei va fi ipostaziată de Monahul de la Rohia ca ceva ținând de frumusețea ocolită de celofan în materialitate, ceva aflat dincolo de refugiul în fabulație. Asemenea succinte observații dovedesc desigur cele mai nobile intenții și cea mai sinceră recunoaștere a calităților estetice ale baladei.

Și totuși, un astfel de „caz de recurs la splendoare” nu are darul de a ne convinge. Fiindcă nu pare a fi amputat de orizontul spiritual care îi este atât de caracteristic. Lucian Blaga, Mircea Eliade și Mircea Vulcănescu vorbeau în marginea baladei de acel creștinism cosmic românesc pe care Horia Stamatu i-a abordat mai târziu la nivelul rădăcinilor sale păgâne. În schimb, cifrul psihologic și cvasi-freudian folosit de Steinhardt l-a dus pe făgașul unei interpretări lipsite de aderență cu textul de la care a pornit.

Într-un volum bilingv¹ publicat de noi în urmă cu doi ani, *The opening of the skies in the Platonic myth and in „Miorița” ballad* (Ed. Star Tipp, 2004), mergând pe căile interpretative deschise de marii noștri filosofi, ne-a părut interesant a lumina înțelesul ascuns al mitului mioritic prin mărturia unor credințe strămoșești din mitologia zeilor cabiri². Și cum ades se întâmplă în astfel de situații, nu am putut rezista ispitei de a deschide căi neabordate asociind demersului interpretativ multiplele valențe ale unui mit platonice de tainic mesaj.

¹ *Isabela Vasiliu Scraba, Deschiderea cerurilor într-un mit platonice / The opening of the skies in the Platonic myth and in „Miorița” ballad*, Slobozia, Ed. Star Tipp, 2004

² Corina Braga menționează că și Alexandru Paleologu a asociat omorârea unuia dintre cei trei ciobănași cu mitul zeilor cabiri (v. *Miorița*. Printre munții ce se bat în capete, 2003, p. 17).

Pornind de la prelucrările filosofice ale unor mituri cosmogenice și de la acel platonism de sorginte orfică și pitagoreică din epoca dialogurilor târzii, mitul mioritic imanent substraturilor celor mai profunde ale spiritualității românești ne-a părut a oferi imaginea eliberării inițiatice a părții nemuritoare din sufletul omenesc pieritor doar în alteritatea și amestecul său.